

## ХАТНІ ДУХИ В НАРОДНИХ ВІРУВАННЯХ ЗАХІДНИХ ПОЛІЩУКІВ (ДО ХХІ СТОЛІТТЯ)

*Л. М. Давидюк, аспірант*

*Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,  
просп. Волі, 13, м. Луцьк, 43025, Україна  
E-mail: kyslynka@gmail.com*

*У статті розглянуто народні уявлення про домашнього духа на Західному Поліссі. Домовик – один із найпопулярніших демонологічних персонажів, проте різномірний у всіх етнографічних регіонах України. Повного достовірного аналізу західнополіського варіанту цього образу дослідники не проводили. Таку можливість надає звернення до архівних польових матеріалів.*

*В процесі дослідження встановлено, що на Західному Поліссі поширений образ домовика з домінуючими ознаками християнського переосмислення, а тому переважно він трактується як злий дух. Проте у випадку, де його генеза пов'язана з культом предків, він – помічник. Домашній вуж, якого деякі дослідники вважали різновидом хатнього духа-предка, на Західному Поліссі з образом домовика не співвідноситься. Назви його однорідні на всій території; локус перебування – житлове помешкання.*

**Ключові слова:** Західне Полісся, хатній дух, домовик, християнство, образ, вірування.

Західне Полісся належить до тих заповідних куточків Європи, де традиційна культура зберігала сліди свого первісного образу аж до останніх десятиріч ХХ ст. Тим-то зрозумілий постійний інтерес науковців до різних її проявів, а особливо – вірувань, на основі яких можна відтворити світоглядні установки прашурів.

Наші предки були пантеїстами, а тому переконаними, що весь життєвий простір наповнений духами-богами. З часом тотемізм замінив анімізм, а надалі – культ предків. Згодом язичницький світогляд став взаємодіяти з християнським вченням, у результаті чого відбулося (хоч і непослідовне) переосмислення всіх народних вірувань. Сприяє цьому і невпинний усесторонній розвиток суспільства.

Проте «християнство і науково-технічний прогрес так і не змогли стерти з пам'яті народу таку важливу сферу духовної культури, як демонологія» [1, с. 113]. Це один із найдавніших пластів творчості, представлений різноманітними образами й сюжетами, дослідження яких науковці проводили ще з ХІХ ст.

Західнополіська ж парадигма нижчої міфології активно вивчалася у ХХ ст. Популярна ця тема й нині. Один із найкolorитніших демонологічних персонажів – домовик. «За своєю поетикою він посідає проміжне місце між духами природи і духами-господарями» [2, с. 83]. Походження та особливості «життєдіяльності» цього неоднозначного персонажа науковці трактують по-різному. Насамперед тому, що в усіх етнографічних регіонах вони мають свою специфіку.

Вірування в домашнього духа західних поліщуків науковці докладно не вивчали. Цієї теми фрагментарно торкалися дослідники, описуючи народні уявлення українців: праці Віктора Давидюка [2], Володимира Гнатюка [3]; специфіку цих міфологічних образів у інших етнографічних регіонах: розвідки Володимира Галайчука [4; 5], Надії Войтович [6], Надії Левкович [1], Юлії Буйських [7]; чи їх загальнослов'янського пантеону: дослідження Людмили Виноградової [8] тощо. Проте вказані аналітичні напрацювання не надають цілісної та достовірної західнополіської парадигми образу *хатнього духа*, що водночас стає *метою* нашої розвідки. Це передбачає вирішення декількох *завдань*: встановлення генези образу; опис характеру взаємодії з людиною, зовнішнього вигляду; визначення локусу його перебування, територіальних номінацій та можливих трансформацій.

**Методом** аналізу (опис і зіставлення) польових записів робимо спробу узагальнення народних західнополіських вірувань про домашніх духів.

**Об'єктом** дослідження слугують архівні матеріали Інституту культурної антропології, **предмет** – регіональна парадигма образу хатнього духа західних поліщуків.

Відомий сучасний дослідник народної міфології Віктор Давидюк зазначає, що на Західному Поліссі «цей персонаж не становить помітного явища» [2, с. 83]. На основі літературних джерел взагалі важко судити про його автентичність. У минулому столітті на цьому наголошував Казимир Мошинський, у наш час – Людмила Виноградова. І все ж відсутність цього персонажа в сучасному демонологічному пантеоні поліщуків з огляду на інформацію, почерпнуту з архівних матеріалів польових досліджень останніх десятиріч, теж однозначно заперечувати не можна.

Першочергово зазначимо, що домовиків знають не на всій території цього архаїчного етнокультурного регіону. При чому дехто не знає про нього загалом («А Биг його знає [хто такий домовик – Л. Д.]» [9, с. 9], «Не, про домовика не чула» [10, с. 3]), часто констатують факт відсутності на їхній території та повідомляють, де той побутує («В нас домовиків немає» [11, с. 29], «Чула, казале, шо таке є. Али в нас його ни було. То я ни знаю про його ничего» [12, с. 12], «В нас його не було, а в Росії було» [13, с. 13], «Я коли на Сибіри жила, то там багато про них говорять. Все моя сусідка міні розказувала, що домовий те зробив, то те. А в нас такого ни було, ни вірували» [14, с. 35], «Я була в Німеччині, і там були дівчата з Росії. Ну, і з Житомирської області... Були разом. І таки синяки – то там, то тут – то, каже, домовик пощипав. А в нас в хаті такеї мови не було ніякої» [15, с. 12]), певні ж оповідачі вважають, що це віяння сучасності («Про домовика ніхто не баяв колись. Домовиків ніхто не знав. То вже зараз розказують...» [16, с. 11], «Ни було в нас домовиків. То зараз про них багато говорять по телевізору, в газетах пишуть» [14, с. 35]). Натомість у деяких районах запевняють, що домовик повинен бути в кожній оселі («Домовик в кожній хаті, кажуть, є» [17, с. 81], «А домовик мусить бути в кожній хаті» [18, с. 32], «Він должин бути в кожній хаті свій» [19, с. 22]), і відповідно його забирали з собою у випадку переселення («Ше як прибиралися в нову хату, то казале: «Наш домовей, іде з нами»» [20, с. 45], «Вона пушила до тих людей, в яких купляли хату, і розказала, а вони сказали, що якщо не хоч, то ми свого домовика заберемо з собою. І з тих пор його більш не було» [21, с. 14]). Окрім таких категоричних свідчень, є й інші версії: «То [в того – Л. Д.], хто з ним знається» [22, с. 31], «домовик є в того, хто його хоче» [23, с. 22], «Де не хрестяться в хаті, то він там є» [24, с. 13], «То люди виговодують його. А він же береться, він з неба зкіданий» [25, с. 16], «Казали, шо купев чоловік машену разом з нем» [26, с. 15] тощо.

Більшість демонологічних образів дохристиянського походження, проте багато з них позначені впливом християнства в результаті його взаємодії з народними пантеїстичними віруваннями. «Християнська релігія всіляко спростовувала язичницькі [...] уявлення [...], оголосивши їх «диявольськими», «нечистими», «проклятим» світом» [27]. І хоч дослідники вважають, що боротьба ідей не була однозначною, простежуємо, як дух-опікун таким чином на Західному Поліссі майже повністю трансформувався в негативний образ.

Переважає більшість інформаторів маркують домовика злим духом, безпосередньо вказуючи на це в розповіді: «Як коротко пояснити, то шось нечистеє» [22, с. 31]; «Домовик є – то зло є» [23, с. 22], «Домовик іде од нечистого» [28, с. 30а], «О, вунучко, це нічиста сила, в хати не годиться про його говорити! О, Господи, прости мана грішну!» [29, с. 7], «я його ни бачила і, дай Боже, ни бачити, бо, кажуть, шо воно трохи добре й ни добре» [30, с. 37], «Домовик – то шось лихе» [31, с. 13], «Знаю, що то не добро (домовик). То нечиста сила» [32, с. 53]. Або ж такий висновок можна робити з поданої інформації. Часто зазначають, що з домовиками взаємодіють знахарі – люди, котрі мають зв'язок із темними силами («Водили знахарів, щоб відмовили. Домовики дуже бояться хреста» [33, с. 4], «Тіко у

тих, хто знахурить» [34, с. 2], «*Ше розказували, що в Савронючихи, як вмер старий Савронюк, то той домовек викидав дрова з хати, поки ни прийшов старий Ксень [очевидно – знахар – Л. Д.], ни поговорив з їм*» [35, с. 5], «*Знаю, шо він поселяється в тих хатах, хто йому продає душу свою. Йому коряться*» [32, с. 53]), а в одному з сюжетів його навіть означено евфемізмом: «*Появився недобрій та й став казати: «Я буду тобі помагати»*» [36, с. 26]. До того ж домовик поселяється в будинках, котрі не освячені («*Чула те, що домовик може завестися в хаті, яка не освячена*» [37, с. 2]), не любить, коли моляться, боїться хреста та освячених речей («*А він не любив того, хто молиться*» [23, с. 22], «*Де не хрестяться в хаті, то він там є*» [24, с. 13], «*Не любив христа, води свяченої, як обзивають його*» [28, с. 30а], «*Освячували хати, щоб домовика не було*» [31, с. 13], «*А якщо Христа пуставиши, то може всю хату рузвалити*» [38, с. 13]). Хоч зовсім протилежну інформацію зафіксовано в с. Вогоще Камінь-Каширського р-ну: «*Він ходив там, де люди вірили в Бога. І там, де він був, у сім'ї зроду був лад, чистота, достаток*» [39, с. 15]). Це може бути свідченням того, що «негативізація» міфологічних персонажів не стала закономірною, і «поодинокі образи язичницького походження не повністю змінили свій прадавній зміст» [40, с. 13]. Сліди попередніх позитивних духів залишилися й у характеристиці хатніх демонологічних домочадців, без яких не уявлялися позитивні наслідки домашнього господарювання. Так, часто попри вказівку на «нечисте» походження домовика, респонденти «помічають» і його допомогу хазяїнові та опікунство господарством: «*...тре йому дате їсти, туди будеш все мати, туди він буде помагати*» [22, с. 31], «*У нас кажут, що то охоронець хати*» [41, с. 58], «*Але є добри домовики, а є злі. У кого все зроблено, прибрано, порадок, то кажуть, шо в нього є домовик, шо він усе поробив*» [28, с. 30а], «*Але й кажуть, як з ними по-доброму, то й він добрий*» [30, с. 38], «*Але є такі файні, шо все роблять в хазяйстві: кормить коней, до хазяевот дочки посилає кавалерств, і в хазяїна є весь час гроши*» [42, с. 6], «*Кажуть, шо помагав. Ше мині мати колись розказувала, шо в їдних людей нібито домовей зирно круз малейке вуконце носев в бочку. В нех і хазяйство добре вилося*» [20, с. 45]. Більше того, навіть трапляється, що його називають добрим духом: «*Домовик – то такий якийсь дух, та як то господар, то оберігає хату. То добрий дух*» [19, с. 22]. Надія Левкович пояснює це тим, що в образі домовика попередньо вбачали риси духа померлого предка – опікуна [1, с. 116].

Походження цього персонажа переважна більшість науковців пов'язує із віруваннями культу предків. Підтвердженням такої версії можуть бути й деякі відомості з Західного Полісся: пряма співвіднесеність появи домовика та смерті хазяїна («*Коли людина вмирає, то у хаті посиляється домовик*» [43, с. 4]), вказівка на обряд вшанування предків – і мотив годування домовика чи залишення йому їжі, води («*На Коляду йому треба було оставити їжу або поставити туди, де він знаходиться*» [39, с. 15]). В таких оповідках або не вказують на функції персонажа, або ж він робить господареві добро. «*Ну, казали, шо треба йому теплу воду ставити або таку якусь, щоб ни була солонна, щоб ни обідився, і щоб ни пошкодило йому*» [30, с. 37] – генезу такого мотиву Віктор Давидюк виводить із уявлень про потойбічне життя щодо «оберненості хтонічного світу»: «все, що на цьому світі є благом, на тому вважається злом, незручністю» [2, с. 85]. Як дух предка домовика інтерпретують і в тому випадку, коли він ворожий до представників інших родів – наприклад, наймита («*Домовикова колиска*» [44, с. 74-75]). Але навіть у таких розповідях конфлікт спричинили люди. Подібні свідчення респондентів зовсім нечисленні. Переважна більшість все ж позначена впливом християнських вчень. Окрім розглянутого попередньо співвіднесення домовика з нечистою силою, знаходимо ще й розповідь апокрифічного характеру: «*Він з неба зкіданий. Він же, кажуть, син ангела. Його Бог не злюбив, да й з неба зкинув, бо він хотів перехітрити людей*» [25, с. 16].

Зрідка трапляється на Західному Поліссі тип домовика-годованця, сама назва якого тут не вживається. Зафіксована інформація про вигодовування домовика була

привнесена з регіонів, де побутує образ годованця («То люди вигодовують його. Знесла курка перви яйце чорная і сама первісток, то носить, ну, хто хоче його, носить под рукою. То це мені Ксеня розказувала, оця сусідка, то так вона там чула десь в Росії, і він тоди виростає» [25, с. 16], «Тільки я чула єдного разу, шо який взяти сїця без жовткє і покласти його в рукав, і носити 9 днів, то потім з нього домовик ставав» [16, с. 11], «Знесла курка пурше яйце чорная, і сама пурвісток, то носить, ну хто хоче його, носить под рукою, поки він стане там вже й шелепати, то вже все тоді. Заносить в хату, ставляє в кострули, то це мені Ксеня розказувала, оця сусідка. То так вона там чула десь в Росії, і він тоди виростає в той кострулі, і вже вона помагає всяке все» [25, с. 16]). Для Західного Полісся назва «годованець» не властива загалом. Тут він домовик, домовий, недобрий, рідше – хазяїн.

Щодо зовнішності, то найчастіше домовик в уявленнях поліщуків має винятково антропоморфний вигляд: «Домовик – то такий похожий, як хазяїн. В чому хазяїн вдягнутий, такий домовик» [45, с. 18], «Ну, говорять, він такий був кошматий, такий він був бородатий, зарослий» [23, с. 22], «Ніхто його не бачив, али чула, шо шурпатий, бородатий і малий» [28, с. 30а], «Кажут, єк хазяєн багати, то домови кудлати, а як бідни, то лиси» [46, с. 71], «Кажут, шо він [домовий] мохнатий і та шерсть якась мокровата» [42, с. 5], «...в їхньому селі поселився в їдней хати домовик, то вночі перетворювався в чоловіка» [38, с. 13]. Подекуди може показуватись у різних іпостасях: «Розказувала моя сестра, що як вони перейшли в хату, купили в якихсь людей, то вночі з-пуд кучи виходив півень або дід» [21, с. 14], «Він чим хоч тобі покажеться – і котом, і чортом» [25, с. 16], або ж взагалі невидимий: «А він невидимий, його ніхто нікоде ни бачив. І ось домовик може навіть, який випадок був навіть зі мною. Колись я, сплочи, чую як на мене навалюєця темна, чорна села» [47, с. 3]. Отож, підтвердження думки Надії Левкович, що для Західного Полісся особливо характерними є повір'я про його зооморфність [1], в архівних матеріалах не знаходимо. Як і про його опікунство худобою. В тих розповідях, де така взаємодія й згадується, домовик наносить шкоду («Як стали корову мучити... аж мокрая корова. Шось йому ни догодеть» [17, с. 82], «Часом хазяїн зранку прийде, а кінь весь задрів. А то той домовий їзде цілу ніч» [42, с. 6]). Та й живе західнополіський хатній дух на горіщі або під припічком і вкрай рідко – у хліві. А там, де його локалізують «десь у нетрах біля річки» [48, с. 20], це вже не домовик, а нечистий.

Дослідники зазначають, що нині система міфологічних образів продовжує розвиватись [40], і вказують на різні трансформаційні процеси в ній. Насправді, можемо спостерігати певні зміни й у західнослов'янській демонології. Насамперед це стосується переплетення мотивів про домовика та домашнього вужа. В деяких етнографічних регіонах таке змішування образів послідовне (Бойківщина, Волинь тощо), оскільки обидва вважаються відгомонам тотемізму. На Західному Поліссі цих два образи вважаємо різними типами духів, адже діють вони не в однакових умовах і функції виконують різні. Деякі дослідники, вочевидь через обмеження в матеріалі та потрапляння в поле зору казуїстичної інформації без з'ясування її походження, вважають, що домовик як покровитель дому й худоби у вигляді вужа чи ласки поширений і на Західному Поліссі. За нашими даними, вуж як опікун дому з домовиком тут не співвідноситься, а ласка в цій ролі й узагалі відсутня.

Не вважають домовиками й покутників – духів дочасно померлих родичів: сюжети, у яких ідеться, що після смерті мати приходила на свій двір, а чоловік приходив колихати свою дитину тут поширені, але вже самі респонденти при уточненні етіології образів висловлюють сумнів, чи справді це був домовик.

*Висновки.* Інформація про домовика на Західному Поліссі справді неоднорідна. Хоч це один із найдавніших образів нижчої міфології, тут він позначений вагомим впливом християнства, тому трактується переважно як злий дух. Проте це не свідчить про його тотальну злодіяльність. У випадках, де його генеза все ж пов'язана

із культом предків, хатній дух – помічник. Назви його однорідні на всій території та майже не співвідносяться з духом вужа-опікуна.

Комплексне дослідження образу домовика конкретизує регіональну специфіку суперечливого персонажа української демонології, а тому слугуватиме пазлом до загальної фольклористичної картини Західного Полісся.

Сучасне потрактування домашнього духа, навіане популярними в ЗМІ в 90-х роках інформаціями про явище полтергейста, відмінне від традиційної парадигми, що вбачається пріоритетним напрямком майбутніх досліджень. Адже серед молодшого покоління воно превалує, оскільки невпинний розвиток суспільних процесів залишає свій глибокий відбиток і на найдавніших (а тому найсвоєрідніших) пластах народної творчості.

#### ДОМАШНИЕ ДУХИ В НАРОДНЫХ ВЕРОВАНИЯХ ЗАПАДНЫХ ПОЛЕЩУКОВ (ДО XXI ВЕКА)

*Л. М. Давидюк, аспирант*

*Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки,  
просп. Свободы, 13, г. Луцк, 43025, Украина  
E-mail: kyslynka@gmail.com*

*В статье рассмотрены народные представления о домашнем духе на Западном Полесье. Домовой – один из самых популярных демонологических персонажей, однако разнородный во всех этнографических регионах Украины. Полного достоверного анализа западнополесского варианта этого образа исследователи не проводили. Такую возможность предоставляет обращения к архивным полевым материалам.*

*В ходе исследования установлено, что на Западном Полесье распространен образ домового с доминирующими признаками христианского переосмысления, и поэтому главным образом он толкуется как злой дух. Однако в случае, где его генезис связан с культом предков, он – помощник. Домашний уж, которого некоторые исследователи считают разновидностью домашнего духа-предка, на Западном Полесье с образом домового не соотносится. Названия его однородные по всей территории; локус пребывания – жилое помещение.*

*Ключевые слова:* Западное Полесье, домашний дух, домовый, христианство, образ, верования.

#### DOMESTIC SPIRITS IN THE FOLK BELIEFS OF WESTERN POLISHCHUKS (BEFORE XXI CENTURY)

*L. Davydiuk, graduate student*

*Lesya Ukrainka Eastern European National University  
13 Volya Avenue, Lutsk, 43025, Ukraine  
E-mail: kyslynka@gmail.com*

*In the article the folk idea about home spirit of the West Polissya is given. A brownie (household spirit "domovyk") is one of the most popular demonic images but diverse in all ethnographic regions of Ukraine. Researchers didn't carry out full certain analysis of the West Polissya paradigm of this character. This opportunity can be provided by the reference to archival files.*

*The study found that in the West Polissya a brownie is characterized by dominant signs of the Christian rethinking, and therefore it is mostly interpreted as an evil spirit. However, in the case where its genesis is associated with the cult of ancestors, he is an assistant. Home grass-snake, which some researchers believe to be the kind of the home spirit-ancestor, is not correlated with the brownie in the West Polissya. Its names are uniform throughout the territory; the residence - living quarters.*

*Key words:* West Polissya, home spirit, brownie (household spirit "domovyk"), Christianity, image, belief.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Левкович Н. Демонологічні вірування українців про домашнього духа-опікуна (на сучасних польових матеріалах Бойківщини та Західного Полісся) / Н. Левкович // Фольклористичні зошити. – 2008. – Вип. 11. – С. 113-121.
2. Давидюк В. Ф. Українська міфологічна легенда / В. Ф. Давидюк. – Львів: Світ, 1992. – 176 с.
3. Гнатюк В. Нарис української міфології / В. Гнатюк. – Львів: НАН України, Ін-т народознавства, 2000. – 263 с.
4. Галайчук В. Традиційні уявлення про домашніх духів: українсько-чеські паралелі / В. Галайчук // Проблеми слов'янознавства. – 2015. – Вип. 64. – С. 93-103.
5. Галайчук В. Традиційні уявлення про домовика на історико-географічній Волині / В. Галайчук // Вісник Львівського університету. Серія історична. – 2013. – Вип. 48. – С. 343-382.

6. Войтович Н. Народна демонологія Бойківщини : монографія / Н. Войтович. – Львів : СПОЛОМ, 2015. – 228 с.
7. Буйських Ю. Домовик у традиційних віруваннях українців: походження образу / Ю. Буйських // Етнічна історія народів Європи. – К., 2008. – Вип. 26. – С. 120-127.
8. Виноградова Л. Н. Народная демонология и мифо-ритуальная традиция славян / Л. Н. Виноградова. – М. : Издательство «Индрик», 2000. – 432 с.
9. Архів ІКА. – Ф. 1-Б. – Од. зб. 1. – Арк. 9 (с. Тоболи, Камінь-Каширський р-н, Волинська обл).
10. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 155-А. – Арк. 3 (с. Гута, Ратнівський р-н, Волинська обл).
11. Архів ІКА. – Ф. 1-ч. – Од. зб. 15. – Арк. 29 (с. Градиськ, Маневицький р-н, Волинська обл).
12. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 30. – Арк. 12 (с. Личини, Камінь-Каширський р-н, Волинська обл).
13. Архів ІКА. – Ф. 1-Б. – Од. зб. 46. – Арк. 13-14.
14. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 152. – Арк. 35 (с. Видраниця, Ратнівський р-н, Волинська обл).
15. Архів ІКА. – Ф. 1-А. – Од. зб. 46. – Арк. 12 (с. Вербичне, Турійський р-н, Волинська обл).
16. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 148. – Арк. 11 (с. Череваха, Маневицький р-н, Волинська обл).
17. Архів ІКА. – Ф. 1-Б. – Од. зб. 161. – Арк. 81-82 (с. Пульмо, Шацький р-н, Волинська обл).
18. Архів ІКА. – Ф. 1-Б. – Од. зб. 42. – Арк. 32 (с. Світле, Ковельський р-н, Волинська обл).
19. Архів ІКА. – Ф. 1-Б. – Од. зб. 20. – Арк. 22 (с. Поворськ, Ковельський р-н, Волинська обл).
20. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 119. – Арк. 45 (с. Кропивники, Шацький р-н, Волинська обл).
21. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 192. – Арк. 14 (с. Солов'ї, Старовижівський р-н, Волинська обл).
22. Архів ІКА. – Ф. 1-Б. – Од. зб. 45. – Арк. 31 (с. Дроздні, Ковельський р-н, Волинська обл).
23. Архів ІКА. – Ф. 1-Б. – Од. зб. 38. – Арк. 22 (с. Велимче, Камінь-Каширський р-н, Волинська обл).
24. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 155-Б. – Арк. 13 (с. Голики, Ратнівський р-н, Волинська обл).
25. Архів ІКА. – Ф. 1-Б. – Од. зб. 4. – Арк. 16 (с. Лісове, Маневицький р-н, Волинська обл).
26. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 125. – Арк. 15 (с. Штунь, Любомльський р-н, Волинська обл).
27. Бевз Р. Українська демонологія: народні вірування і церковні канони [Електронний ресурс] / Р. Бевз, О. Наумовська // Проблеми поетики : зб. наук. праць. – Київ, 1999. – 300 с. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-10717.html>. – Дата доступу : 15.09.2016.
28. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 137. – Арк. 30а (с. Заболоття, Ратнівський р-н, Волинська обл).
29. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 163. – Арк. 7 (с. Кортеліси, Ратнівський р-н, Волинська обл).
30. Архів ІКА. – Ф. 1-Б. – Од. зб. 41. – Арк. 37-38 (с. Туропин, Турійський р-н, Волинська обл).
31. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 206. – Арк. 13 (с. Турійські Обеніжи, Турійський р-н, Волинська обл).
32. Архів ІКА. – Ф. 1-А. – Од. зб. 48. – Арк. 53 (с. Верхи, Камінь-Каширський р-н, Волинська обл).
33. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 27. – Арк. 4 (с. Карасин, Камінь-Каширський р-н, Волинська обл).
34. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 23. – Арк. 2 (с. Доротище, Ковельський р-н, Волинська обл).
35. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 39. – Арк. 5-6 (с. Підріччя, Камінь-Каширський р-н, Волинська обл).
36. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 22. – Арк. 26 (с. Житнівка, Камінь-Каширський р-н, Волинська обл).
37. Архів ІКА. – Ф. 1-А. – Од. зб. 45. – Арк. 2 (с. Солов'ї, Старовижівський р-н, Волинська обл).
38. Архів ІКА. – Ф. 1-А. – Од. зб. 29. – Арк. 13 (с. Головне, Любомльський р-н, Волинська обл).
39. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 5. – Арк. 15 (с. Воєгоще, Камінь-Каширський р-н, Волинська обл).
40. Полковенко Т. В. Міфологічні образи народної прози: еволюція художнього мислення : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.01.07 / Т. В. Полковенко; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2003. – 16 с.
41. Архів ІКА. – Ф. 1-Б. – Од. зб. 163. – Арк. 58 (с. Добре, Камінь-Каширський р-н, Волинська обл).
42. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 187. – Арк. 5-6 (с. Нова Вишва, Старовижівський р-н, Волинська обл).
43. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 138. – Арк. 4 (с. Лишнівка, Маневицький р-н, Волинська обл).
44. Золота скриня / Упор. В. Ф. Давидока. – Луцьк : Вежа, 1995. – 105 с.
45. Архів ІКА. – Ф. 1-Л. – Од. зб. 26. – Арк. 18 (с. Залісці, Рожищенський р-н, Волинська обл).
46. Архів ІКА. – Ф. 1. – Од. зб. 134. – Арк. 71 (с. Мала Осниця, Маневицький р-н, Волинська обл).
47. Архів ІКА. – Ф. 1-Л. – Од. зб. 13. – Арк. 3-4 (с. Самійличі, Шацький р-н, Волинська обл).
48. Архів ІКА. – Ф. 1-Б. – Од. зб. 2. – Арк. 20 (с. Хворостів, Любомльський р-н, Волинська обл).

## REFERENCES

1. Levkovych N. Demonological beliefs about domestic Ukrainian spirit-guardian (modern field data Boikivshchyna and Western Polissya). *Folklorystychni zoshyty*, 2008, no 11, pp. 113-121.
2. Davydiuk V. *Ukrainian mythological legend*. Lviv, Svit Publ., 1992, 176 p.
3. Hnatiuk V. *Sketch Ukrainian mythology*. Lviv, NAN Ukrainy, Instytut narodoznavstva, 2000, 263 p.
4. Halaichuk V. The traditional idea of home perfumes, Ukrainian-Czech parallel. *Problemy sloviaoznavstva*, 2015, no 64, pp. 93-103.
5. Halaichuk V. The traditional idea of brownie on historical and geographical Volyn. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya istorychna*, 2013, no 48, pp. 343-382.
6. Voitovych N. *Folk demonology of Boykivshchyna*. Lviv, SPOLOM Publ., 2015, 228 p.
7. Buiskykh Yu. Brownie in Ukrainian traditional beliefs: the origin of the image. *Etichna istoriia narodiv Yevropy*, Kiev, 2008, no 26, pp. 120-127.
8. Vynohradova L. *Folk demonology and myth-ritual tradition of the Slavs*. Moscow, Indryk Publ., 2000, 432 p.
9. Archive of ICA. F. 1-B. Items 1. P. 9. Toboly, Kamin-Kashyrskiy district, Volyn region.
10. Archive of ICA. F. 1. Items 155-A. P. 3. Huta, Ratnivstkyi district, Volyn region.
11. Archive of ICA. F. 1-ch. Items 15. P. 29. Hradysk, Manevytskyi district, Volyn region.
12. Archive of ICA. F. 1. Items 30. P. 12. Lychyny, Kamin-Kashyrskiy district, Volyn region.

13. Archive of ICA. F. 1-B. Items 46. Pp. 13-14. Lychyny, Kamin-Kashyrskiy district, Volyn region.
14. Archive of ICA. F. 1. Items 152. P. 35. Vydranytsia, Ratnivskiy district, Volyn region.
15. Archive of ICA. F. 1-A. Items 46. P. 12. Verbychne, Turiiskiy district, Volyn region.
16. Archive of ICA. F. 1. Items 148. P. 11. Cherevakha, Manevytskyi district, Volyn region.
17. Archive of ICA. F. 1-B. Items 161. Pp. 81-82. Pulmo, Shatskiy district, Volyn region.
18. Archive of ICA. F. 1-B. Items 42. P. 32. Svitle, Kovelskiy district, Volyn region.
19. Archive of ICA. F. 1-B. Items 20. P. 22. Povorsk, Kovelskiy district, Volyn region.
20. Archive of ICA. F. 1. Items 119. P. 45. Kropyvnyky, Shatskiy district, Volyn region.
21. Archive of ICA. F. 1. Items 192. P. 14. Solov'i, Starovyzhivskiy district, Volyn region.
22. Archive of ICA. F. 1-B. Items 45. P. 31. Drozdni, Kovelskiy district, Volyn region.
23. Archive of ICA. F. 1-B. Items 38. P. 22. Velymche, Kamin-Kashyrskiy district, Volyn region.
24. Archive of ICA. F. 1. Items 155-B. P. 13. Holyky, Ratnivskiy district, Volyn region.
25. Archive of ICA. F. 1-B. Items 4. P. 16. Lisove, Manevytskyi district, Volyn region.
26. Archive of ICA. F. 1. Items 125. P. 15. Shtun, Liuboml'skiy district, Volyn region.
27. Bezv R. Ukrainian demonology, folk beliefs and church canons. *Problemy poetyky*. Kiev, 1999, 300 p. Available at: <http://www.info-library.com.ua/books-text-10717.html> (accessed 15.09.2016).
28. Archive of ICA. F. 1. Items 137. P. 30a. Zabolottia, Ratnivskiy district, Volyn region.
29. Archive of ICA. F. 1. Items 163. P. 7. Kortelisy, Ratnivskiy district, Volyn region.
30. Archive of ICA. F. 1-B. Items 41. Pp. 37-38. Turopyn, Turiiskiy district, Volyn region.
31. Archive of ICA. F. 1. Items 206. P. 13. Turiiski Obenizhy, Turiiskiy district, Volyn region.
32. Archive of ICA. F. 1-A. Items 48. P. 53. Verkhy, Kamin-Kashyrskiy district, Volyn region.
33. Archive of ICA. F. 1. Items 27. P. 4. Karasyn, Kamin-Kashyrskiy district, Volyn region.
34. Archive of ICA. F. 1. Items 23. P. 2. Dorotyshche, Kovelskiy district, Volyn region.
35. Archive of ICA. F. 1. Items 39. Pp. 5-6. Pidrichchia, Kamin-Kashyrskiy district, Volyn region.
36. Archive of ICA. F. 1. Items 22. P. 26. Zhytnivka, Kamin-Kashyrskiy district, Volyn region.
37. Archive of ICA. F. 1-A. Items 45. P. 2. Solovi, Starovyzhivskiy district, Volyn region.
38. Archive of ICA. F. 1-A. Items 29. P. 13. Holovne, Liuboml'skiy district, Volyn region.
39. Archive of ICA. F. 1. Items 5. P. 15. Voiehoshche, Kamin-Kashyrskiy district, Volyn region.
40. Polkovenko T. Mythological images of folk prose: the evolution of creative thinking. Dr. philol. Sci. diss. Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kiev, 2003, 16 p.
41. Archive of ICA. F. 1-B. Items 163. P. 58. Dobre, Kamin-Kashyrskiy district, Volyn region.
42. Archive of ICA. F. 1. Items 187. Pp. 5-6. Nova Vyzhva, Starovyzhivskiy district, Volyn region.
43. Archive of ICA. F. 1. Items 138. P. 4. Lyshnivka, Manevytskyi district, Volyn region.
44. Golden chest. Lutsk, Vezha Publ., 1995. 105 p.
45. Archive of ICA. F. 1-L. Items 26. P. 18. Zalistsi, Rozhyschenskiy district, Volyn region.
46. Archive of ICA. F. 1. Items 134. P. 71. Mala Osnytsia, Manevytskyi district, Volyn region.
47. Archive of ICA. F. 1-L. Items 13. Pp. 3-4. Samiilychi, Shatskiy district, Volyn region.
48. Archive of ICA. F. 1-B. Items 2. P. 20. Khvorostiv, Liuboml'skiy district, Volyn region.

*Надійшла до редакції 15 вересня 2016 р.*